

Мельник О. М.

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

КОНЦЕПТУАЛЬНЕ ПРОТИСТАВЛЕННЯ «СВОЄ/ЧУЖЕ» У РОМАНІ ЕРІХА МАРІЇ РЕМАРКА «ТІНІ В РАЮ»

У статті розглянуто концептуальне протиставлення свого/чужого в романі Еріха Марії Ремарка «Тіні в раю». Простежено градацію емоційно-оцінного ставлення німецького емігранта Роберта Росса до чужого американського світу. Прикметно, що чуже та своє по чергому замінюють одне одного, а численні самовизначення засвідчують психологічний стан персонажа. Гостре відчуття культурного контрасту є визначальною інтонацією роману. З'ясовано ключові лексеми концептуального поля складників «своє» та «чуже». Визначено межові емоційні стани, які взаємодіють із обома концептами, як-от: двоїсту ностальгію, фрустрацію, страх перед крахом, моральний дисбаланс, відчуття нереальності, напруженість, приреченість та ін. Помітно, що образні компоненти концепту – індивідуально-авторські метафори – відбивають символічну сутність і «свого», і «чужого». Особливу увагу у статті приділено таким двом семантичним опозиціям, як: чужа мова (англійська) / рідна мова (німецька); Європа (Німеччина) / Америка. Зі сполучуваності слів виведено способи категоризації явища чужої мови, скажімо, вивчені нові слова позбавляють англійську загадковості, нова мова дарує «чарівність молодості», розщеплює особистість на американське «я» та європейське «я», означає водночас і зраду померлих рідних людей, і шанс вижити. Відзначено, що злиття різних мовних досвідів зумовлює гібридні утворення. Наголошено на тому, що поняття кордону своєї та чужої сфер окреслює далечінь планетарного масштабу (проміжком є «океани і пів світу») і пов'язане з іншими опозитивними корелятами: європейською війною «по той бік планети» й американською – у її суто медійному форматі. Виявлено, що контактне розташування складників семантичної опозиції сприяє ефекту різючої протилежності. На оцінювальній шкалі (з погляду емігрантів) із назвою «Америка» співвідноситься низка атрибутивних назв, а протилежний світ – свій – позначено найменуваннями, які підсилюють внутрішній конфлікт. Встановлено основні диференційні ознаки двох різних континентів: старість/молодість, тяглість/енергійність. Як засвідчує аналіз твору, і чітка самоідентифікація, й однозначне маркування своєї/чужої сфер не можливі через вимушений космополітизм Роберта. Виокремлено особливі етнопсихологічні характеристики, які доповнюють ряд світоглядних відмінностей Старого і Нового світів.

Ключові слова: концепт, концептуальне поле, семантична опозиція, дихотомія чуже/своє, образи-протиставлення.

Постановка проблеми. Проблеми дослідження культурної чужості є актуальними для вчених, адже навіть глобалізаційні процеси не позбавляють чужого його найхарактернішої ознаки (сприйняття як «не свого»). Функціональний потенціал семантичної опозиції своє/чуже в художньому тексті становить науковий інтерес із погляду зіставлення відмінних мовних картин світу. Особливу увагу привертають концептуальні образи свого та чужого в романі Еріха-Марії Ремарка «Тіні в раю», у якому відбито емігрантський досвід пізнання різних ступенів чужого (мовлення американців, їхніх цінностей і сприйняття світу). Матеріал для аналізу вибрано не випадково, адже саме завдяки автобіографізму та художньо-естетичній вартості роману виразно

постають різні грані міжкультурної взаємодії, міжетнічних комунікативних контактів, несхожих моделей інтерпретації дійсності. Тож доцільно дослідити, з якими особливими психологічними характеристиками та виявами мовної свідомості має справу чужинець, які етнокультурні стереотипи формують позитивну чи негативну настанову стороннього спостерігача щодо спільноти. Неоднозначним є поняття кордону своєї та чужої сфер, особливо, коли йдеться про відтворену добу (як влучно окреслив долю цілого покоління Стефан Цвейг: «Отож, я більше нікому не належу, скрізь чужий, у кращому випадку – гість» [9, с. 4]).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідники європейської ментальності вказують на взаємозалежність усвідомлення свого

та чужого: «Чуже впливає на своє і навпаки досить часто чуже стає інструментом пізнання свого. Водночас усвідомлення себе, оцінки, помисли завжди є відмежуваннями від чужого» [2, с. 387]; «Чуже є своєрідним приводним механізмом до власних почуттів, все одно чи з ворожими, чи з дружніми намірами» [2, с. 424]. М. Іваницька вбачає у дихотомії між своїм і чужим усвідомлення «власного» та «іншого»: «Інше» передбачає спілкування іншою мовою, інші цінності, світогляд і розуміння історії на основі іншої соціокультурної традиції, іншого виховання, інших умов життя. Наявність іншостей може стати передумовою для діалогу та зацікавленості, а може вилитися в непорозуміння й антагонізм» [1, с. 8]. В. Красних підкреслює роль комунікативної поведінки у процесі входження в новий культурний простір: особа усвідомлено або підкреслює свою «чужість», або ж хоче бути «своєю» [4, с. 96]. Розглядаючи культурний шок і міжкультурну адаптацію, дослідниця припускає, що чужа культура ніколи не стане своєю, однак бути своїм серед чужих – цілком імовірно, якщо освоїти та прийняти основні коди чужої культури. Тож результат пристосування – «я знаю, що так думають і чинять інші», ідеалом же є «я так думаю і чиню» [4, с. 327–333].

Г. Ковальова відзначає, що зіставлення свого та чужого може зміцнювати власну ідентичність і водночас змінювати, руйнувати її [3, с. 90]. Л. Присяжнюк досліджує дихотомію СВІЙ/ЧУЖИЙ із погляду художньої семантики, в контексті індивідуально-авторської картини світу, реконструюючи концептуальні образи СВОГО/ЧУЖОГО у творах Г. Гріна. Дослідниця виявляє різні виміри відображення опозиції в художніх текстах: «як універсальна категорія, що віддзеркалює загальнолюдські засади мислення; як один із виявів авторського світобачення; а також як компонент художньої системи твору, де вона актуалізується у сукупності словесних і персонажних образів» [6, с. 17]. Бінарні опозиції у сучасних творах є об'єктом дослідження як засоби концептуалізації художньої картини світу, антиномію простежують на структурному, образному, ідейному та лінгвістичному рівнях [8].

Постановка завдання. Мета статті – розкрити концептуальне поле образів свого та чужого в романі Еріха Марії Ремарка «Тіні в раю». Тож необхідно виконати такі завдання: 1) окреслити семантичне наповнення компонентів «своє» і «чуже»; 2) виявити комунікативно-прагматичне навантаження цих концептів у художньому тексті.

Виклад основного матеріалу. Етнічний маргінал, політичний біженець із подарованим йому іменем Роберт Росс після довгої втечі від нацистів потрапляє до Нью-Йорка, де розпочинається болісний процес входження в чужий соціум. Тут емігрант переживає кризу етнічної самоідентифікації: з одного боку, «стер із пам'яті свою батьківщину», а з іншого – хоч і бажає «поєднатися» з новою спільнотою, проте так і залишається відщепенцем: «І чому я не міг стати частиною цього? Чому я мав вічно належати до людей без роду і племені, які, затинаючись, вичавлюють із себе найпростіші фрази англійською... і які полюбили цю країну тільки тому, що їх тут так довго терпіли?» [7, с. 68]. Про психологічний стан персонажа засвідчують такі численні самовизначення: *напівнімий і напівглухий; власне вбивче я; ворожий іноземець; справжній дезертир; безталанний вигнанець; шматок життя з чужим прізвищем; замучений шматок плоті, приліплений до власного паспорта; тінь минулого; паразит у Франції та США; людина без коріння; викинута на берег риба; ні риба ні м'ясо; глядач-невільник* та ін. Гостре відчуття культурного контрасту є визначальною інтонацією роману: «Тут усе було інакше, ніж у Європі» [7, с. 278].

Упродовж Робертової соціалізації простежуємо градацію емоційно-оцінного ставлення до чужого світу: від піднесеного захоплення, щирих сподівань на рай до втрати ілюзій стосовно Америки, котра виявилася спустошеною країною з безліччю проблем: «Невже там, де я уявив собі тверду землю, був лише сипучий пісок, у який я провалюся» [7, с. 280]. Прикметно, що чуже та своє почергово замінюють одне одного: «Я сидів серед чужих людей, які були мені ближчі й приємніші за тих, кого я чудово знав» [7, с. 77], водночас повернення в рідну країну після війни – це приїзд на чужину, у байдужість. У самій назві роману «Тіні в раю» безпосередньо розташовані елементи бінарної опозиції, й образи-протиставлення заголовка повсякчас резонують лейтмотив (примарність як емігрантського існування, так і землі обітованої): «А що залишиться? Тіні, тіні – і ми теж всього лише тіні» [7, с. 404].

Концептуальне поле першого складника – «своє» – становлять такі ключові лексеми: *минуле, вакуум, нестабільність, Німеччина, Європа, німецька кров, Берлін, несправедливість, небезпека, кінець, європейське «я», німецька мова.* Другий компонент – «чуже» – представлений лексемами: *земля обітована, рай, інша планета, безіменний світ, Америка, Нью-Йорк, Каліфор-*

нія, нереальність, невідомість, вир подій, початок, американське «я», англійська мова. Із обома концептами взаємодіють межові емоційні стани. Переживання, пов'язані зі «своїм», зумовлюють внутрішній розлад, а саме:

– двоїсту ностальгію (сум за Берліном та одночасну ненависть до нацистських убивць – «романтичну тугу за батьківщиною та романтичну ненависть»; « кожного переповнювали суперечливі почуття надії, огиди та страху» [7, с. 273]);

– важке відновлення («здійснити те, що здавалося неможливим: нічого не забувши, все почати спочатку, сублімувати минуле, аж поки не вщухне біль, усе переплавити» [7, с. 128]);

– ефект духовного вакууму («Я знову відчув цей полон без колючого дроту, це животіння у мертвому повітрі спогадів, цю примарну ненависть, що губилася у порожнечі» [7, с. 250]);

– страх перед крахом («після років чекання не хотів прокинутися одного дня і виявити, що сподівання та безглузда боротьба з тінями перетворили мене на струхлявілу прогнилу істоту» [7, с. 251]);

– гіркий сміх крізь сльози («Ці емігрантські жарти я вже давно знав – поєднання іронії з розпачем» [7, с. 41]).

Контакти із чужим середовищем так само стають причиною екстремальних станів:

– приреченості («насправді з цієї безнадійної самотності та безмежної чужини вже не було вороття – не з безневинної сентиментальної самотності, а з останньої нелюдської самотини» [7, с. 229]);

– морального дисбалансу («Танцюю у свинцевих черевиках на канаті моральності й часто падаю додолу. Бути пристойним емігрантом – дуже важкий факс» [7, с. 244]);

– відчуття нереальності ситуації у Нью-Йорку й особливо – в Голлівуді, в якому світову катастрофу сприймали як вигадку сценаристів («ця велетенська країна вела війну, якої сама не чула і не бачила» [7, с. 316]), втрати об'єктивної дійсності;

– безпорадності, фрустрації, неповноцінності («Ми всі не придатні для нормального життя, – сказав Кан. – Чи ви можете уявити мене в ролі агента радіофірми, який має сім'ю, обирає на виборах демократа, відкладає гроші?» [7, с. 407]);

– напруженості в розмовах з американцями, коли треба штучно захищати свою батьківщину (як-от у розмові з Фрейзером: «Із мене мали повільно здирати шкуру і смажити на грилі для емігрантів», «хоч якось вистояти у двобої з ним» [7, с. 224]).

Особливу роль відіграє образний складник концепту, виявляємо виражальні засоби, що сконцентровані у своєму потужному семантичному полі яскраві асоціації, матеріалізуючи Робертів стан дезорієнтації в новому культурному просторі, як-от: «Раптом мені стало зрозуміло, що свіжозамерзлий лід ще довго буде затонкий, щоб по ньому ходити. Я провалююся крізь нього» [7, с. 13]. Індивідуально-авторські метафори як вияви авторського оцінного ставлення відбивають символічну сутність і «свого» («Сотні осліплених птахів раптом б'ються об пруття своїх кліток і несподівано виявляють, що ті вже не зі сталі, а з варених спагеті» [7, с. 435]), і «чужого» (життя в Нью-Йорку – «лиш інтермецо на шляху в невідомість»; італійські слова «плавають у твоєму англійському овочевому супі, мов шматки м'яса»).

Найпершим візуальним показником чужого стає незрозуміла гра маріонеток (сама лише пантоміма), а слуховим – «перегуд» навколо, тобто довгі протяжні звуки. Сфера незбагненого чужого світу в романі постає рухомою таємничою картинкою: оповідачеві кожен перехожий здається Прометеєм, кухар – неаполітанським богом, таксист – сфінксом, продавець – світовою загадкою, офіціант – Айнштайном, а жінки – екзотичними красунями. Для емігранта матеріальний зовнішній фрагмент позбавлений змісту, бо він не має будь-яких назв: «Ми помчали під землею цього чужого міста. Усе розпадалося. Жодне ім'я не мало сенсу. Безіменний світ загрозливо навис над нами і наповнив невимовними небезпеками» [7, с. 229].

Розгляньмо семантичні опозиції, що є ключовими у розмежуванні свого та чужого.

1. Чужа мова / рідна мова. Вивчення чужої мови пов'язане з роздвоєними, контрастними емоціями: від невпевненості в собі, важких сумнівів – до ентузіазму, натхнення. Спершу перспектива опанувати англійську символізує для біженця найгірші гріхи: «Чи вистачить мені сил прожити ще одне життя так само, як і вивчити цю мову, нову, незнайому, яка тільки й чекає, щоб я її опанував, і чи не буде це зрадою, злочином, подвійним убивством померлих, яких я любив?» [7, с. 13–14]. Згодом Роберт щодня «без сорому» практикує вивчену граматику з гостями готелю, службовцями, переймаючи різні акценти: французький, російський, бруклінський, єврейський. Зі сполучуваності слів виявляємо такі способи категоризації явища чужої мови: 1) чужа мова розщеплює особистість емігранта Роберта на аме-

риканське «я» та європейське «я»; 2) один день вивчення нової мови дорівнює одному рокові дорослішання, тож Росс проживає свою «американську юність»; 3) чужа мова тасмнича через те, що в емігранта убогий словниковий запас, а вивчені нові слова позбавляють англійську цієї загадковості; 4) нова мова дарує «чарівність молодості» (персонаж відчуває «дитинність десятирічного хлопчика» і досягає мовного рівня 14-річного підлітка), 5) англійська вимова початківців – «старанна і моторошна», емігрантське мовлення – «жалогідне квакання»; 6) навіть мізерні знання нової мови означають шанс вижити; 7) перехід на англійську – зрада померлих рідних людей; 8) смертельно хвора людина вже не зобов'язана говорити чужою мовою (настанова Бетті), тільки смерть звільняє від примусу англійської (заповіт, щоб на похороні звучали рідні пісні, а не англійські). Саме чужа мова унеможливує соціалізацію німецьких акторів в Америці («нічого тут не досягнуть, бо ніколи не опанують англійської досконало»), письменників («їхніх творів тут не читатимуть»), лікарів (мають складати екзамен). Стати «своїм» в американському оточенні може перешкоджати передусім «німецька кров», як-от літнього Франка («німця до кісткового мозку»). Попри поступ в опануванні нової мови, настає критичний етап емігрантської безмовності: «Я онімів. Англійську я знаю достатньо, щоб говорити, французькою можу навіть писати, а з німецьких газет мене навіки вигнали» [7, с. 412]. Зрештою, Роберта від його нової мовної особистості відділяє не граматики чи лексикон: німець виявляє, що американці знають слів не більше за нього, але є одна відмінність – вони «не затинаються». Цінності мовних знань на чужині нівелюються, рідна здається «триклятою» (як-от для Грефенгайма), а латина, грецька стають зайвими за межами Європи. Мова батьківщини залишається символом «безсилового бунту», за неї чіпляється Бетті, налякана завтрашнім днем.

Злиття мовних досвідів зумовлює гібридні утворення: «незрозумілу англійську з сильним угорським акцентом» (нею розмовляє Фрізлендер до отримання громадянства), «вавилонську» (суржик із німецько-англійсько-угорських слів та ідишу в німецькій сім'ї), англійську з різними акцентами, які «літають у повітрі, мов тифозні бактерії» (середовище готелю «Ройбен»). Найпарадоксальніший різновид для Росса – це англійська з уст голлівудських акторів, котрі грають есесівців у фільмах: «Переді мною розгорталася вже не імітація дійсності, а театр, ще й іно-

земною мовою» [7, с. 353]. Довершує відчуття абсурдності й шоку пісня Горста Весселя (не по-німецьки, а по-англійськи). В епізоді, коли із грамофона в похоронному бюро лунають голоси давно померлих німецьких співаків, так само різко окреслено контраст свого й чужого.

2. Європа (Німеччина) / Америка. Поняття кордону своєї та чужої сфер окреслює далечинь планетарного масштабу (проміжком є «океани і пів світу») і пов'язане з іншими опозитивними корелятами: європейською війною «по той бік планети», що «вирувала десь далеко, на іншому континенті», й американською – в її суто медійному форматі. Ідеться про напружене протистояння вселенського розмаху: з одного боку, США, а з іншого – вся Земля: «На цьому велетенському ситому острові між двох океанів усі дотримуються дієт, а на решті планети лютує голод» [7, с. 410]. Відсутність суміжного кордону поглиблює прірву: «тут таких кордонів немає. Де вони? У Японії і в Німеччині». Справжність/нереальність, чорна грозова ніч / справжній рай, надзвичайна небезпека / тиша і спокій буденності, боротьба за виживання / мертвий штиль, моторошні події в житті / сцени кіно – ось атрибути двох кардинально відмінних видів світової війни. Штучність імітованої в американських фільмах дійсності увиразнює метафора – «купка ласощів і безневинний фесверк».

Старість/молодість, тяглість/енергійність – основні диференційні ознаки двох різних континентів. Американське місто хмарочосів втілює культурний контраст зі старою Європою – з історичного, естетичного, прагматичного поглядів: Нью-Йорк «швидко і цілеспрямовано побудували рішучі люди, не обтяжені традиціями та естетичними міркуваннями, – їхнім найвищим законом була доцільність, а отже, і нова, безстрашна, неромантична, некласична, сучасна краса» [7, с. 174]. Контактне розташування складників семантичної опозиції сприяє ефекту різючої протилежності: «Це місто не виникло поступово, не розрослося спокійно й органічно, не вкрилося патиною століть» [7, с. 174].

На оцінювальній шкалі (з погляду емігрантів) із лексемою «Америка» співвідносяться такі атрибутивні назви: *дивовижна, прекрасна, найгостинніша, спустошена, чужа, обітована, безмежна*. Протилежний світ – свій – позначено найменуваннями, що підсилюють внутрішній конфлікт, як-от: стара батьківщина (Європа), неніжна мати (Німеччина). «Чуже» не є однорідним, а містить розмаїті елементи: Нью-Йорк – це не лише аме-

риканське місто, а й італійське, іспанське, єврейське, угорське, китайське, африканське і суто німецьке (означення Кана). Роберт особливо відчуває присутність «свого» в німецькому кварталі Нью-Йорка. Зрештою, і чітка самоідентифікація, й однозначне маркування своєї/чужої сфер не можливі через вимушений космополітизм:

– Ви з Відня?

– Так. Віденський американець. А ви?

– Віденець за покликом серця і громадянин світу [7, с. 30].

З досвіду першого і другого поколінь емігрантів видно, якою мірою чуже стає своїм: для старших чужий край є «в'язницею без стін» («всі ці стіни споруджують і відчують лише вони самі»), молодші ж асимілюються легко. Подекуди окрема деталь сконцентровано увиразнює антиподи-континенти, як-от: американські коричневі люльки на вітрині, які символізують «вишуканий спокій», неквапну розмову, надійність, і європейські цигарки – «із запахом страху, а не спокою та затишку». Особливі етнопсихологічні характеристики доповнюють низку світоглядних відмінностей Старого і Нового світів: спонтанна душевна близькість / європейська стриманість, дружба в Америці («найпростіша і найважча») / дружба в Європі («найповільніша і найважча»), шана вічної молодості / повага до мудрості старців. Виявляємо крайній вияв емоційно-оцінного ставлення до чужої невербальної комунікації, а саме нестерпність, коли йдеться навіть про дружлюбний американський жест – плескання

по плечу. Контакти з чужим увиразнюють низку автостереотипів, типових особливостей німецької психології з погляду спільноти на саму себе: прямотушність; зловтіху (сміх із інших); несхильність до революцій; бюрократизм навіть під час злочинів; відсутність почуття гумору; поєднання шарму та водночас героїства в жінок.

Висновки і пропозиції. Отже, у проаналізованому художньому перекладі роману Еріха Марії Ремарка бінарна опозиція своє/чуже є динамічним компонентом, що посилює контрастні образи та психологізм викладу. Чужина стає індикатором почуттів емігранта, вона і приваблива, і ворожа. Ключовими в розмежуванні свого і чужого є семантичні опозиції: чужа мова / рідна мова; Європа/Америка. Мовленнєва поведінка Роберта, активне вживання нової мови свідчать про позицію «я свій» і бажання асимілюватися, але водночас зумовлюють критичний стан «оніміння». І «чуже», і «своє» охоплюють суперечливі елементи, тож чітке маркування протилежних сфер не є можливим, символічний кордон постає на тлі вселенських подій усіх континентів. Градация емоційно-оцінного ставлення до чужого світу відбиває противагу щирого захоплення та втрати будь-яких ілюзій; із досліджуваними концептами взаємодіють крайні емоційні стани. Етнопсихологічні риси американців і європейців довершують відмінні ознаки двох протилежних світів. Перспективою дослідження є вивчення бінарних опозицій як стрижневих складників художньої моделі світу на матеріалі сучасних перекладів.

Список літератури:

1. Іваницька М. Особистість перекладача в українсько-німецьких літературних взаєминах : монографія. Чернівці : Книги-XXI, 2015. 604 с.
2. Історія європейської ментальності / за ред. П. Дінцельбахера ; перекл. з нім. В. Кам'янець. Львів : Літопис, 2019. 632 с.
3. Ковальова Г. Опозиція «свій – чужий» при формуванні національної ідентичності в контексті глобалізації. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філософія»*. 2009. Вип. 5. С. 84–91.
4. Красных В. Свой среди чужих чужих: миф или реальность? Москва : ИТДГК «Гнозис», 2003. 375 с.
5. Мальцева К. Опозиція «своє/чуже» як культурна універсалія. *Наукові записки НаУКМА*. 2002. Т. 20–21. Теорія та історія культури. С. 6–10.
6. Присяжнюк Л. Свій/чужий в образній системі романів Г. Гріна: семантико-когнітивний аспект : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2007. 22 с.
7. Ремарк Е. М. Тіні в раю : роман / перекл. з нім. Ю. Микитюк. Харків : Книжковий Клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2020. 464 с.
8. Сальникова Е. Бинарные оппозиции как способ концептуализации художественной картины мира в романе С. Ахерн «Там, где ты». *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Філологія»*. Вип. 76. С. 335–337.
9. Цвейг С. Світ учора: спогади європейця / перекл. з нім. А. Савченко. Харків : Фоліо, 2019. 411 с.

**Melnyk O. M. CONCEPTUAL OPPOSITION “ONE’S OWN/ALIEN”
IN ERICH MARIA REMARQUE’S NOVEL “SHADOWS IN PARADISE”**

The article examines the conceptual opposition of one’s own/alien in the novel by Erich Maria Remarque “Shadows in Paradise”. The gradation of the emotional and evaluative attitude of the German emigrant Robert Ross to the alien American world is traced. It is noteworthy that one’s own/alien alternately replace each other; and numerous self-definitions testify to the psychological state of the character. A keen sense of cultural diversity is the defining tone of the novel. The key lexemes of the conceptual field of the constituents “one’s own” and “alien” have been clarified. The limiting emotional states that interact with both concepts are determined, such as: dual nostalgia, frustration, fear of collapse, moral imbalance, a sense of unreality, tension, doom, etc. It is noticeable that the figurative components of the concept – individual author’s metaphors – reflect the symbolic essence of “one’s own” and “alien”. Special attention is paid to the following semantic oppositions in the article: foreign language (English) / native language (German); Europe (Germany) / America. From the combination of words, methods of categorizing the phenomenon of a foreign language were derived, for example, learned new words deprive English of mystery, a new language gives “the charm of youth”, splits a personality into an American self and a European self, means both betrayal of deceased relatives and a chance to survive. It is noted that the fusion of various linguistic experiences leads to hybrid formations. It is noted that the concept of the border of one’s own and alien spheres determines the distance of the planetary scale (the gap is “oceans and half the world”) and is associated with other opposed correlates: the European war “on the other side of the planet” and the American war in its purely media format. It was revealed that the contact arrangement of the components of the semantic opposition contributes to the effect of a striking opposition. On the rating scale (from the point of view of emigrants), a number of attributive names are associated with the lexeme “America”, and the opposite world – friend – is indicated by names that intensify internal conflict. The main differential features of two different continents have been established: old age/youth, continuity/energy. As the analysis of the work shows, both clear self-identification and unambiguous marking of one’s own/alien spheres are impossible due to Robert’s forced cosmopolitanism. Special ethnopsychological characteristics that complement a number of worldview differences between the Old and New worlds are highlighted.

Key words: concept, conceptual field, semantic opposition, alien / one’s own dichotomy, image-opposition.